

IDENTITY THE DEVELOPMENT OF NATIONAL AND ETHNIC IDENTITY BETWEEN FORMAL AND NON-FORMAL EDUCATION IN PRIMARY EDUCATION IN ROMANIA

Nina Petrovski

Assoc. Prof., PhD, “Ion Creangă”, Pedagogical State University, Chişinău, Republic of Moldova
Ecaterina-Roxana Raţă

PhD Student, “Ion Creangă”, Pedagogical State University, Chişinău, Republic of Moldova

Abstract: *The article looks at how primary school pupils' national and ethnic identities are formed through both official and informal education. Questionnaires were used to gather views and actual needs related identity development from instructors and children in grades three and four in order to support the research. Through activities unique to non-formal education, the data analysis will aid in the creation of a pedagogical model that will help young school-age pupils solidify their sense of national identity. The Mugurashii Folk Ensemble from Agăş, Bacău County, will host the practical component, offering a genuine setting for passing along folk customs and values. The findings are intended to demonstrate how formal and informal schooling work in tandem to create a lasting identity that is tailored to the contemporary multicultural environment.*

Keywords: *Primary education; national identity; ethnic identity; curriculum; folklore; extra-curricular activities; pedagogical model.*

Școala primară este o perioadă importantă în dezvoltarea unui copil, deoarece marchează stabilirea primelor repere sociale, emoționale și cognitive legate de apartenența la o comunitate. Scopul educației în era globalizării și a diversității culturale se extinde dincolo de simpla transmitere a cunoștințelor; implică, de asemenea, promovarea formării unei identități naționale și etnice puternice, care poate îmbina cu succes respectarea tradiției cu toleranța față de alte culturi.

Obiectivele și conținuturile din curriculumul claselor primare din România acordă o importanță deosebită consolidării *identității naționale*. Cu toate acestea, modul în care educatorii și instituțiile de învățământ utilizează resursele formale și informale va determina cât de eficiente sunt acestea.. Activitățile extra-curriculare, inițiativele culturale și parteneriatele educaționale constituie cheia pentru transformarea idealurilor abstracte în experiențe de învățare tangibile este prin

Scopul acestui studiu este de a examina modul în care integrarea educației formale și informale poate ajuta elevii din clasele primare să își dezvolte *identitatea națională și etnică*. Pe baza rezultatelor anchetei, care se bazează pe utilizarea unor chestionare administrate învățătorilor și elevilor din clasele a treia și a patra, este dezvoltat un model pedagogic axat pe crearea identității prin folclor. Ansamblul Folcloric Mugurashii din Agăș, județul Bacău, care oferă un cadru autentic pentru diseminarea obiceiurilor și valorilor populare, va găzdui componenta practică.

Scopul final este de a ilustra valoarea activităților non-formale distinctive folclorice în consolidarea identității copiilor de vârstă școlară mică și de a arăta cum educația formală și cea informală se completează reciproc în procesul dezvoltare a unei identități naționale durabile.

O construcție socială și culturală complexă, *identitatea națională* se bazează pe o serie de componente istorice, instituționale și simbolice care oferă oamenilor un sentiment de comunitate caracterizat printr-un stat și obiceiuri comune. Limba, istoria, valorile, instituțiile politice și culturale, precum și reprezentările comunitare ale continuității și unității comunității naționale sunt câteva dintre elementele care o modelează. În acest fel, „identitatea națională este în continuă schimbare și este influențată de mediul sociopolitic, precum și de dinamica interacțiunilor internaționale” [1, p. 88].

În schimb, *identitatea etnică* este mai strâns legată de originalitatea, tradițiile și cultura comunității, care își propune să păstreze constituția istorică a țării. Aceasta include aspecte precum

strămoșii comuni, memoria istorică, credințele religioase, normele culturale și practicile sociale care diferențiază un grup etnic de altul. Distincția dintre identitățile naționale și etnice este importantă în societățile pluraliste, deoarece pot exista tensiuni între aceste două forme de identificare [2, p. 265]. În acest cadru, folclorul – o manifestare a memoriei colective și a obiceiurilor transmise din generație în generație – devine un punct de joncțiune între identitatea națională și cea etnică și servește drept instrument didactic vital pentru copiii de vârstă școlară timpurie.

Întrucât copilul își creează primele repere cognitive, afective și culturale în această perioadă, educația timpurie este crucială pentru procesul de dezvoltare a identității unui individ și a unei societăți. Copilul absoarbe norme, valori și modele comportamentale prin activități educaționale, ceea ce îl ajută să simtă că aparține unei comunități și își îmbunătățește abilitățile interpersonale. Conform studiilor, cadrul educațional structurat, încă de la început, afectează în mod direct dezvoltarea limbajului, empatia și conștientizarea culturală, sprijinind subtil stabilirea identității individuale și societale [3, p. 102].

Educația timpurie îi ajută, de asemenea, pe copii să dezvolte competențele interculturale esențiale pentru adaptarea la o societate variată și în schimbare. Copilul învață să-și definească propria identitate, precum și să recunoască și să accepte identitățile celorlalți prin activități care pun accentul pe înțelegerea și aprecierea diversității. Stereotipurile și atitudinile discriminatorii sunt împiedicate să apară încă din copilărie prin acest proces, care promovează dezvoltarea unui mediu de toleranță și comunicare. Prin urmare, educația timpurie îi ajută pe copii să se integreze pașnic într-un mediu social multicultural, pe lângă consolidarea simțului de sine [4, p. 346]. Conform acestei abordări, *activitățile educaționale non-formale axate pe folclor* sunt instrumente utile deoarece îi ajută pe copii să dezvolte de timpuriu un sentiment de apartenență națională, prin transmiterea de valori identitare pe lângă cunoștințe și abilități. Conform analizei, valorile identitare sunt incluse în textele curriculare primare din România, dar acestea trebuie modificate pentru a ține cont de diferențele de vârstă și de particularitățile activităților extra-curriculare pentru ca elevii să le poată internaliza. În acest sens, prezentul studiu încearcă să documenteze modalitățile prin care componentele folclorice încorporate în educația informală pot sprijini dezvoltarea experimentală a identităților naționale și etnice ale elevilor din clasele primare.

Necesitatea creării unei identități naționale prin obiectivele și competențele generale abordate în cadrul cursurilor fundamentale este subliniată în materialele curriculare create la nivel național. Pentru a consolida sentimentul de apartenență al elevilor la comunitatea românească, **„Principii pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea curriculumului național”** fac din transmiterea valorilor culturale și a patrimoniului național o premisă fundamentală. În conformitate cu ideile educaționale românești, aceste texte urmăresc să stabilească o legătură între dobândirea cunoștințelor școlare și asumarea unei identități colective prin organizarea competențelor esențiale și punând un accent puternic pe dezvoltarea dimensiunii civice și culturale [5, p. 26].

Programa școlară primară a Ministerului Educației include în mod specific teme și materiale care susțin dezvoltarea unui sentiment de identitate națională și aprecierea varietății etnice. Oferirea elevilor aparținând minorităților a oportunității de a studia limba maternă creează cadrul necesar pentru dezvoltarea identității etnice, iar materii precum Limba și literatura română, Istoria și Educația civică încurajează aspecte legate de limbă, istorie și valori sociale menite să consolideze sentimentul de apartenență. Pentru a răspunde nevoii de a susține diversitatea și de a consolida coeziunea socială, programa școlară de bază îmbină perspectivele naționale și multiculturale [6, p. 1].

Însă, pentru ca aceste principii să fie pe deplin asimilate, activitățile extra-curriculare – în special cele folclorice – trebuie incluse în programa școlară pentru a oferi elevilor oportunități concrete de a se implica în obiceiuri și patrimoniul cultural.

Identitățile elevilor sunt consolidate, iar valorile tradiționale sunt transmise mai departe atunci când folclorul și aspectele culturii naționale sunt încorporate în disciplinele academice. Acest proces se desfășoară în școala primară prin utilizarea poveștilor, cântecelor și obiceiurilor tradiționale ca instrumente didactice în domenii precum Limba și literatura română, Muzică și mișcare sau Arte vizuale

și abilități practice. Prin raportarea la modele identitare din viața reală, elevii dobândesc abilități lingvistice și artistice, precum și o înțelegere mai profundă a unicității culturii țării lor. Utilizarea folclorului național în școlile situate în regiuni de frontieră sau în comunități multietnice servește dublului scop de a păstra legăturile cu istoria culturală românească și de a consolida sentimentul de comunitate [7, p. 175].

Învățătorii trebuie să adopte o abordare flexibilă și inovatoare în implementarea acestor componente curriculare, adaptând materialul pentru a se potrivi cerințelor și caracteristicilor unice ale fiecărui elev. Profesorul mediază echilibrul între integrarea dimensiunii interculturale și transmiterea valorilor naționale, însă manualele și activitățile școlare oferă recomandări generale. Conform literaturii de specialitate, folclorul și elementele culturale naționale riscă să fie prezentate superficial în absența unei planificări adecvate și a unor materiale didactice adaptate, ceea ce le poate diminua valoarea formativă. Conform acestui punct de vedere, implicarea cadrului didactic este crucială pentru a asigura relevanța folclorului în procesul de dezvoltare a identității și pentru a-l transforma într-un instrument didactic autentic [8, p. 93].

Valorificarea resurselor locale prin ansambluri folclorice școlare sau comunitare, care conferă autenticitate procesului educațional, este un exemplu de bună practică. Astfel de programe, precum Ansamblul Folcloric Mugurașii din Agăș, județul Bacău, arată cum folclorul poate fi încorporat în dezvoltarea identităților elevilor prin experiențe de învățare atât formale, cât și informale, care au o influență directă asupra internalizării și trăirii valorilor naționale.

Interesul pentru modul în care educația, prin integrarea componentelor formale și non-formale, contribuie la construirea identității naționale și etnice definește mediul de studiu. Activitățile non-formale desfășurate în cadrul școlii și al comunității au o influență deosebită, deoarece oferă experiențe autentice ce permit trăirea și internalizarea valorilor identitare. În România, programa școlară primară promovează, la nivel declarativ, obiective și conținuturi care susțin identitățile culturale și civice ale elevilor. Astfel de activități – vacanțele școlare, cursurile de meșteșuguri tradiționale, inițiativele educaționale tematice sau parteneriatele interculturale – se dovedesc a fi instrumente esențiale pentru cultivarea sentimentului de comunitate și consolidarea identității naționale în contextul globalizării și al diversității culturale.

Ansamblul Folcloric Mugurașii din Agăș, județul Bacău, organizație educațională și culturală ce promovează valorile tradiționale prin dansuri, cântece, costume populare și obiceiuri românești, oferă cadrul practic al cercetării. Capacitatea acestui ansamblu de a-i introduce pe elevii din clasele primare în aspectul viu al folclorului și de a-i ajuta să asimileze valorile naționale și etnice într-un mediu autentic justifică selecția sa.

Pentru a înregistra percepțiile și reprezentările referitoare la identitatea națională și etnică, abordarea cercetării implică utilizarea chestionarelor administrate învățătorilor și elevilor din clasele a treia și a patra. Pe lângă examinarea materialelor didactice și a înregistrărilor educaționale, au fost efectuate concomitent observații directe ale activităților ansamblului. Pentru a obține o interpretare logică și pertinentă, datele colectate au fost apoi aranjate în funcție de categorii tematice (tradiție, simbolism, folclor și diversitate culturală). Scopul studiului este de a prezenta o perspectivă descriptivă și interpretativă asupra modului în care educația non-formală, prin intermediul folclorului, contribuie la consolidarea identităților elevii din clasele primare, mai degrabă decât de a trage concluzii generalizabile la nivel național.

Elevii din clasele a III-a și a IV-a, cu vârste cuprinse între 9 și 11 ani, reprezintă publicul țintă al cercetării. Această perioadă de dezvoltare este cea în care copiii își consolidează gândirea critică, comunicarea și nevoile de validare în grup. În timp ce copiii din clasa a III-a se remarcă prin spontaneitatea și inventivitatea lor în activitățile practice, elevii din clasa a IV-a, care fac tranziția către ciclul gimnazial, prezintă o autonomie mai mare și o capacitate mai pronunțată de auto-reflecție.

Prin dansuri, cântece, costume populare și practici străvechi, Ansamblul Folcloric Mugurașii din Agăș, județul Bacău, a organizat evenimente non-formale cu scopul de a transmite valori identitare:

spectacole locale cu diferite ocazii, șezători cu meșteri populari ca invitați, emisiuni televizate, seminarii naționale și internaționale de coregrafie, participare la concursuri de specialitate în țară și străinătate. Elevii au avut șansa de a înțelege semnificația simbolurilor naționale, de a dobândi experiență directă cu aspecte ale istoriei culturale și de a dezvolta o apreciere pentru diversitatea etnică prin modalități interactive. Pe lângă familiarizarea elevilor cu obiceiurile, programele au urmărit să promoveze empatia, toleranța și capacitatea de *cooperare interculturală*.

Copiii au fost foarte implicați, însă au existat diferențe de vârstă: cei mai mici s-au implicat cu creativitate și zel, în timp ce cei mai mari au demonstrat contemplare critică și independență în formarea propriilor idei. Aceste constatări atestă faptul că utilizarea experiențelor folclorice reale și modificarea strategiilor de predare pentru a se potrivi trăsăturilor specifice vârstei contribuie la dezvoltarea *identității naționale și etnice* încă din școala primară.

Constatările observațiilor efectuate în cadrul activităților desfășurate de Ansamblul Folcloric Mugurașii din Agăș, județul Bacău, arată că implicarea în *activități extra-curriculare* are un impact direct asupra modului în care elevii din clasele a III-a și a IV-a își dezvoltă sentimentul de *identitate națională și etnică*. Ambele grupuri au manifestat un interes semnificativ pentru dansurile, muzica și obiceiurile tradiționale românești, indicând o deschidere mai mare față de valorile identitare atunci când acestea sunt preluate într-un cadru participativ și aplicabil. Legătura dintre valorile culturale și educația informală a fost validată de interesul și dorința elevilor de a împărtăși experiențe comparabile din mediul lor de origine.

Sentimentul identității naționale al copiilor de clasa a III-a era exprimat în principal prin comportamente improvizate și neplanificate, cum ar fi impulsul de a cânta, recita sau imita mișcări de dans tradiționale. Încântarea activităților și a experiențelor emoționale era esențială pentru concepțiile lor afective și senzoriale despre identitate. Având în vedere tinerețea lor și dezvoltarea abilităților de gândire critică, dimensiunea etnică era privită mai degrabă ca o „noutate” intrigantă decât ca o componentă fundamentală a propriei identități. Pe de altă parte, elevii din clasa a IV-a au demonstrat o înțelegere mai sofisticată și structurată a identității etnice și naționale. Aceștia au reflectat asupra valorii diversității comparând practicile minorităților și ale majorității, subliniind importanța tradițiilor în formarea comunității românești. Capacitatea lor de a evalua critic diferențele culturale implică faptul că *educația non-formală* poate sprijini dezvoltarea competențelor interculturale, precum și diseminarea valorilor naționale.

În ciuda interesului demonstrat pentru patrimoniul cultural, stilurile de raportare ale celor două grupuri de elevi au fost foarte diferite. În timp ce copiii mai mari au avut o perspectivă mai rațională și au fost capabili să conecteze simbolurile culturale cu semnificația istorică și socială, copiii mai mici au internalizat valorile prin entuziasm și implicare practică, accentuând componenta emoțională și ludică.

Cu toate acestea, toți elevii au fost receptivi la aspectul etnic. Spre deosebire de elevii de clasa a treia, care au văzut *diversitatea culturală* ca pe o experiență nouă fără a o integra activ în propriile identități, elevii de clasa a patra au fost capabili să recunoască complementaritatea dintre tradițiile minorităților și valorile naționale. Această analogie ilustrează evoluția progresivă a procesului de identificare, care începe cu elemente emoționale și progresează spre reflecție critică și integrare intelectuală.

Modul în care programa școlară primară abordează formarea identității naționale și etnice în domeniile curriculare trebuie, de asemenea, corelat cu înțelegerea rezultatelor. Recitarea spontană a basmelor populare de către elevi și asocierea acestora cu principii morale și obiceiuri au demonstrat interesul lor pentru **Limba și Literatura Română**, demonstrând importanța limbii ca o componentă a identității colective. Cântecul și dansurile populare au fost forme de exprimare apreciate în **Muzică și Mișcare**, permițând elevilor mai mici să se conecteze emoțional cu tradițiile, în timp ce elevii mai mari au început să le conecteze cu semnificații culturale mai profunde.

Prin interacțiunea directă cu simboluri vizuale și patrimoniul material tradițional, activitățile meșteșugărești și de producție artistică au valorificat secțiunea **Arte Vizuale și Abilități Practice**. Elevii au dobândit o apreciere mai profundă a patrimoniului cultural și plăcerea implicării ca urmare a învățării modului de a reproduce motive și de a descifra semnificația acestora. În același timp, elevii demonstrează coeziune socială, toleranță și respect reciproc prin punerea în practică a obiectivelor curriculumului de **Educație Civică** prin cooperarea și solidaritatea pe care le stabilesc în activitățile de grup. Reflecțiile asupra diversității etnice și comparațiile dintre tradițiile majoritare și cele minoritare demonstrează o integrare autentică a competențelor interculturale ale curriculumului în cazul copiilor de clasa a patra.

Obiectivele curriculare pentru **Matematică și Explorarea Mediului** sunt de a promova dezvoltarea raționamentului logic și a capacității de a aplica informațiile în contexte din lumea reală. Elevii au observat situații în care matematica și tradiția erau împletite în activități informale, cum ar fi observarea ritmurilor numerice în dansurile tradiționale, identificarea simetriilor în motivele populare sau măsurarea materialelor pentru a crea produse. Posibilitatea de a încorpora valori culturale în dezvoltarea abilităților logico-matematice este confirmată de faptul că elevii mai mari au început să înțeleagă ordinea și regulile implicite, în timp ce copiii mai mici au văzut aceste părți ca pe un joc. Experiențele elevilor atestă astfel că, atunci când sunt încorporate în contexte culturale autentice, chiar și subiecte aparent abstracte pot deveni șanse pentru experimentarea identității.

În ceea ce privește **Științe ale Mediului**, programa promovează înțelegerea interrelației dintre oameni și lumea naturală și dezvoltarea unui comportament conștient de mediu. Prin expunerea la practici tradiționale legate de festivitățile sezoniere, ciclurile naturale sau activitățile agricole, elevii au putut înțelege relația dintre lumea naturală și viața comunitară. Copiii au înțeles ideea că respectul pentru natură și resurse nu este doar un standard științific, ci și o valoare culturală transmisă din generație în generație prin observație directă și experiență personală.

Comparația dintre cele două clase demonstrează modul în care opiniile elevilor despre identitatea națională și etnică se schimbă pe măsură ce cresc și acumulează mai multă experiență de viață. În timp ce analiza critică și înțelegerea semnificațiilor sociale sunt prioritare în clasa a patra, spontaneitatea și experiența emoțională sunt mai predominante în clasa a treia. Activitățile non-formale ale ansamblului s-au dovedit a fi stimulente pentru formarea identității, consolidând cadrul educațional formal și oferind experiențe din lumea reală care dau o formă tangibilă conceptelor de diversitate, apartenență și coeziune socială.

Logica progresivă a curriculumului primar, care urmărește să treacă de la asimilarea emotivă și ludică a tradițiilor la integrarea lor critică și reflexivă, este susținută de diferența în modul în care elevii mai mici și mai mari descriu valorile identitare. Rezultatele studiului demonstrează că obiectivele declarate ale disciplinelor – de la îmbunătățirea abilităților lingvistice și artistice până la dezvoltarea unei mentalități civice și internaționale – sunt recunoscute și susținute în viața reală prin participarea elevilor. Acest lucru confirmă coerența dintre educația formală și experiențele non-formale, iar activitățile folclorice dau viață conținuturilor curriculumului și le completează. Astfel, se ilustrează faptul că, *identitatea națională și etnică* este o experiență trăită care se consolidează treptat pe parcursul ciclului primar, mai degrabă decât doar o idee teoretică consemnată în înregistrări.

Rezultatele analizei au arătat că *identitatea națională și etnică* sunt procese dinamice și complexe, influențate de elemente sociale, culturale și educaționale. Conform literaturii de specialitate, aceste identități se formează de timpuriu, iar tinerii internalizează simbolurile naționale și învață să accepte și să aprecieze varietatea culturală încă din școala primară. Materialele curriculare conturează în mod explicit valorile identitare, dar cât de capabili sunt învățătorii să le integreze în strategii didactice eficiente va determina impactul pe care îl au acestea. În acest fel, rolul învățătorului devine crucial în transformarea sugestiilor generale în oportunități educaționale concrete.

Studiul de caz realizat în cadrul Ansamblului Folcloric Mugurașii din Agăș, județul Bacău, a demonstrat modalitățile concrete prin care activitățile extra-curriculare contribuie la dezvoltarea

sentimentului de identitate națională și etnică al elevilor de școală primară. Rezultatele au arătat diferențe în funcție de vârstă: elevii mai mari au demonstrat o cunoaștere mai reflexivă, comparând tradițiile majorității cu cele ale minorităților, în timp ce elevii mai mici au asimilat valori prin dimensiunea emotivă și implicarea activă. Ideea că percepția identității se schimbă în mod natural odată cu vârsta și experiența de viață este susținută de această distincție.

Per ansamblu, concluziile subliniază modul în care educația formală și informală funcționează împreună pentru a ajuta copiii să dezvolte un simț al sinelui. Folclorul și activitățile extra-curriculare oferă substanța trăită și autentică, în timp ce documentele curriculare oferă fundamentul intelectual. Dezvoltarea unei identități naționale și etnice durabile, pertinentă mediului multicultural contemporan, necesită încurajarea acestor activități, precum și colaborări educaționale care îmbină tradiția cu toleranța față de diversitate.

BIBLIOGRAPHY:

1. Chiru, M. C. Identitate etnică. București: Academia Națională de Informații, 2005.
2. Fedor, C. G. Identitate și alteritate. Studiu asupra ceangăilor din Moldova. Iași: Lumen, 2023.
3. Vărjmaș, E. Educația timpurie. București: Arlequin, 2019.
4. Boja, A. Formarea competențelor interculturale în educația timpurie. În: Buletin Științific, nr. 31 (1), 2022, pp. 343-351. Pe: https://bslr.ubm.ro/files/2022/23.Boja_Alina_BSLR_2022.pdf (Accesat la 04.09.2025).
5. Ministerul Educației și Cercetării. Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea curriculumului național document de politici educaționale. 2019. Pe: https://www.edu.ro/sites/default/files/DPC_31.10.19_consultare.pdf (Accesat la 04.09.2025).
6. Ministerul Educației și Cercetării. Programe școlare – Învățământ primar. 2023. Pe: <https://rocnee.eu/index.php/dcee-oriz/curriculum-oriz/programe-scolare-front/planuri-cadru-de-invatamant-si-programe-scolare-invatamant-primar> (Accesat la 04.09.2025).
7. Bradea, A., Peter, K. The specific of education in cross-border schools. În: Education Sciences, CC13, 2014, 172-184. Pe: https://www.researchgate.net/profile/Adela-Bradea/publication/340593020_THE_SPECIFIC_OF_EDUCATION_IN_CROSS-BORDER_SCHOOLS/links/5e931963a6fdcca7890eb0ad/THE-SPECIFIC-OF-EDUCATION-IN-CROSS-BORDER-SCHOOLS.pdf (Accesat la 04.09.2025).
8. Popa, O. Profesorul și Curriculumul: Conexiuni, disonanțe și constrângeri. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2015.